

ქართული თარგმანების მნიშვნელობა
ქრისტიანული არაბული მემკვიდრეობის
შესწავლისათვის

THE IMPORTANCE OF THE GEORGIAN TRANSLATIONS
FOR THE STUDY OF CHRISTIAN ARABIC HERITAGE

მარიამ ნანობაშვილი

Mariam Nanobashvili

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
Faculty of Humanities

საკვანძო სიტყვები: ქრისტიანული, არაბული, ქართული,
ლიტერატურა

Keywords: Christian, Arabic, Georgian, literature

საქართველოს უშუალო კონტაქტი ჰქონდა არაბულ სამყაროსთან 400 წელზე მეტი პერიოდით. თბილისი წარმოადგენდა საემიროს, რომელსაც ჯაფარიდები მართავდნენ. იმხანად არაერთი არაბული სიტყვა შემოვიდა ქართულში თარგმანების მეშვეობით, ასევე ისინი ნასესხები იყო არაბთაგან ქართველთა მიერ ზეპირი მეტყველების გზით. საქართველოს ტერიტორიაზე აღმოჩენილია არაბული ეპიგრაფიკული ძეგლები. ასევე მნიშვნელოვანია, რომ ქართველ მეფეთა მონეტებზე XI-XII საუკუნეებში წარწერები შესრულებული იყო არაბულ ენაზე. საქართველო ვრცლად ააღწერილი არაბ ისტორიკოსთა და გეოგრაფთა შრომებში. განათლებულმა ქართველებმა კარგად იცოდნენ არაბული. მათ ის არ მიაჩნდათ მხოლოდ ისლამური ცივილიზაციის ენად, რაც ნათლად ჩანს სინის მონასტერში აღმოჩენილ ქართულ ხელნაწერებზე გაკეთებული არაბული მინაწერებიდან. იმ პერიოდის ქართველმა სასულიერო პირებმა კარგად იცოდნენ ქართული და არაბული ენები, ისევე როგორც ბერძნული.

ქართველებმა განსაკუთრებით აქტიური ლიტერატურული მოღვაწეობა დაიწყეს VIII საუკუნეში, რაც ემთხვევა ქრისტიანული არაბული ლიტერატურის აღმოცენებას. არაბულ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობები ძირითადად ჩამოყალიბდა წმ. საბასა და წმ. ხარიტონის ლავრებში, ასევე ღვთისმშობლის მონასტერში სინაზე.

არაბულიდან ქართულად ნათარგმნ ტექსტთა შორის არის ჰგიოგრაფიული და ჰომილეთიკური თხზულებები, ასკეტიკური ძეგლები, ე.წ. „სწავლანი“, რომელთა ავტორები არიან: იოანე ოქროპირი, ბასილი დიდი, ეფრემ ასური და სხვ. წინამდებარე ნაშრომში დანვრილებით იქნება გაანალიზებული ჰგიოგრაფიული ნაწარმოებები, როგორებიცაა: „რომანოზ ახლის წამება“, „ანტონი რავახის ცხოვრება“, „ფსევდოდონისე არეოპაგელის ცხოვრება“, „პანსოფი ალექსანდრიელის წამება“, „ელიანოზის წამება“, „კვირიკეს ცხოვრება“. ზოგიერთ შემთხვევაში ამ თხზულებათა ბერძნული ან არაბული ვერსიები დაკარგულია (მაგალითად, „რომანოზ ახლის წამებისა“).

არაბულიდან ქართულად თარგმნის პროცესი ადასტურებს ქრისტიანული არაბული ლიტერატურის პრესტიჟულობას პალესტინაში. ქართულმა ვერსიებმა მნიშვნელოვანი როლი შეასრულეს წმინდა მიწის მონასტრებში შექმნილ ლიტერატურაში აბასიანთა პირველ

საუკუნეში არაბული ენის გამოჩენის ისტორიის დადგენასა და შესწავლაში.

ლიტერატურა:

გარიტი, ვ. – Garitte, G. (1960). La prise de Jérusalem par les Perses en 614. CSCO, 202. Leuven. Peeters.

პეტერსი, პ. – Peeters, P. (1911). S. Romain le Néomartyr d'après un document géorgien. „Analecta Bollandiana”, 30. 393-427. Bruxelles. Société des Bollandistes.

პეტერსი, პ. – Peeters, P. (1914). L'autobiographie de S. Antonie le néomartyr. „Analecta Bollandiana”, Bruxelles. Société des Bollandistes.

პეტერსი, პ. – Peeters, P. (1951). Recherches d'histoire et de philologie orientales. Bruxelles. Société des Bollandistes.

Georgia had a direct contact with the Arab world for more than 400 years. Tbilisi was an emirate governed by the Jafarides. During that period, Arabic words took root in Georgian through translations. Together with this, Arabic words were adopted by the Georgians from oral speech. On the territory of Georgia, many Arabic inscriptions were found. It is also important that in the 11th and 12th centuries the names of the Georgian Kings on their golden coins were written in Arabic. Georgia is fully described by Arab historians and geographers. Educated Georgians knew Arabic very well. It was not regarded by them only as the language of Islamic civilization, as is proved by several Georgian manuscripts with additions and notes in Arabic, which were found in Sinai Monastery. The scribes of that period had perfect command of both (Georgian and Arabic) languages alongside Greek.

The Georgians began to develop their literary activities especially intensively from the 8th century, during the rise of Christian Arabic literature. The Arabic-Georgian literary contacts were mainly made in the monasteries of St. Sabas, St. Chariton and the monastery of the Mother of God at Sinai.

Among the texts translated from Arabic into Georgian, one can find hagiographical and homiletical works, ascetic monuments, the so-called

“teachings” by John Chrysostom, Basil the Great, Ephraim the Syrian and others. The present paper will deal in detail with the hagiographical works, The Martyrdom of Romanos the Younger, The Life of Anthony Ravach, The Life of Pseudo-Dionysios the Areopagite, The Martyrdom of Pansophius of Alexandria, The Martyrdom of Elianos, The Life of Kyriakos, etc. Sometimes the Greek or Arabic versions of these works are not known to the public (e.g. Vita of St. Romanos).

The translation from Arabic into Georgian proves the prestigiousness of Christian Arabic literature in Palestine. The Georgian versions played an important role in discovering the history of the appearance of the Arabic language in the literature of the Holy Land monasteries in the 1st Abbasid century.

References:

Garitte, G. (1960). La prise de Jérusalem par les Perses en 614. CSCO, 202. Leuven. Peeters.

Peeters, P. (1911). S. Romain le Néomartyr d’après un document géorgien. “Analecta Bollandiana”, 30. 393-427. Bruxelles. Société des Bollandistes.

Peeters, P. (1914). L’autobiographie de S. Antonie le néomartyr. “Analecta Bollandiana”, 33. 52-63. Bruxelles. Société des Bollandistes.

Peeters, P. (1951). K’vleebi aghmosavlur ist’oriasa da pilologiashi [Recherches d’histoire et de philologie orientales]. Bruxelles. Société des Bollandistes.